

CEORA

NVO Centar za obrazovanje razvoj i afirmaciju

Economic recession

Behavior recovery

Život u školi i učenje u vrijeme pandemije korona virusa – Covid 19

Gračanica, decembar, 2020.

Autor: prof. Lutvija Čolo, predsjednica Nevladine organizacije Centar za obrazovanje razvoj i afirmaciju (NVO CEORA)

Izdavač: Nevladina organizacija Centar za obrazovanje razvoj i afirmaciju (NVO CEORA)

Štampa: Grafik komerc d.o.o. Tešanj

Uvod

Korona virus je poznat još od 1960. godine, on spada u zoonotične viruse, a to znači da izaziva bolesti kod životinja i čovjeka. Porodica ovog virusa ima više rodova i vrsta, tako da neki izazivaju samo bolesti kod ljudi, drugi izazivaju samo bolesti kod životinja, a treći se prenose sa životinja na čovjeka.

Poseban problem za čovjeka predstavlja baš ovaj zoonotični virus, jer su ljudi veoma osjetljivi i neprilagodljivi na njega, jer se njihovi imunološki sistemi sudaraju. Uz sve to on je stekao i sposobnost da se prenosi i sa čovjeka na čovjeka, veoma se brzo širi i lako prenosi, tako da je danas veliki broj ljudi kod nas i u svijetu obolilo i izgubilo život zbog ovog virusa.

Danas se cijeli svijet suočava sa čestim talasima virusa Covid 19, kojeg su detektovali, izolovali i koji ima sposobnost da se veoma brzo mijenja tj. mutira. Smrtnost od ovog virusa je povezana najviše sa imunitetom organizma, ali i prisustvom i drugih bolesti kod zaraženih osoba. Zato je veoma važno za svakog čovjeka da bude svjestan da je virus tu oko nas, da se štiti po propisima zdravstvenih institucija, ne širi paniku i strahove i tako štiti sebe i druge u sredini u kojoj živi.

1. Pandemija i svakodnevni život

Pandemija Covid 19 virusa je veliki problem sa kojim se svakodnevno susrećemo ovih dana i mjeseci i moramo se boriti i izboriti s njim u narednom periodu. Svi znamo da se zbog toga život u porodici i u društvu ne može zaustaviti i zato treba poštovati sve zaštitne mjere, sačuvati zdravlje, održati ekonomiju, ali i rad svih drugih neophodnih institucija.

Mladi su najbrojnija populacija države Bosne i Hercegovine (BiH) i suočili su se sa najvećim brojem problema u vrijeme pandemije Covid 19. To je u prvom redu dovelo do nemogućnosti da idu svaki dan u školu, uče i druže se sa svojim vršnjacima u školskim klupama i drugim prostorijama škole. Zato je veoma važno da mladi u saradnji sa svojim nastavnicima imaju nadu da će ovo brzo proći, da svakodnevno pronalaze sredstva, načine i metode za što bolje i efikasnije organizovanje nastave i stvaranje boljih uslova za učenje i napredovanje u ovim uslovima.

Neophodno je da svaki pojedinac, porodica, škola, prosvjetni zavod, ministarstva zdravstva i obrazovanja zajedno ulože dodatne napore i uključe sve postojeće resurse, sredstva, vrijeme, energiju i entuzijazam, kako bi se omogućio i realizovao nastavni proces u kontinuitetu, uz veliki stepen opreza, solidarnosti, tolerancije i sloge. Neophodno je da se u punom kapacitetu realizuju svi nastavni planovi uz vaspitno obrazovni kontinuitet učenja, sticanja znanja i dobijanja diploma u našim školama i na fakultetima.

Uz poštovanje svih propisanih mjera kriznih štabova i zdravstvenih službi, treba u potpunosti prihvatiti ovakav, novi način života, razviti i izgraditi nove metode, navike, urediti život, korigovati ishranu u smislu očuvanja i jačanja imuniteta, tražiti dodatne i alternativne načine i sredstva za realizaciju nastave, učenje u školama i kod kuće i sa optimizmom, entuzijazmom i pozitivnim mislima, riječima i djelima ići dalje kroz život.

Mladim ljudima uistinu treba novo, bolje, pravednije, sigurnije i sretnije porodično, školsko i društveno okruženje i ovo je prilika da im se uprkos brojnim iskušenjima, neprilikama i teškoćama koje nosi pandemija sve to u cjelosti i ostvari.

2. Učenje se mora nastaviti uprkos pandemiji Covid 19

Postoje brojni načini, ideje, metode i situacije koje mogu omogućiti da se rad školi u vrijeme pandemije korona virusa nastavi s realizacijom, ali na potpuno nove i drugačije načine, metode i bez prekida tj. u kontinuitetu. Zato je neophodno da se fokus u prvom redu stavi na očuvanje zdravlja, posebno najbrojnije populacije u koju spadaju djeca i omladina, da se omogući bolja snabdjevenost adekvatnim tehnologijama za realizaciju, praćenje nastave i učenje u učionici i online od kuće, kada zatreba.

To je ujedno i prilika da se ulože dodatni naponi za pravljenje novih, boljih, operativnijih programa, strategija, metodologija i rasporeda za izvođenje nastave, da se ponude učenicima bolji i korisniji nastavni sadržaji i veća motivacija i angažman nastavnog kadra. Na taj način bi se uveliko unaprijedio, popravio, metodološki osnažio i ponudio veći stepen funkcionalnog i korisnog znanja za život mladih, ali bi se dobio bolji i cjelokupni postojeći vaspitno obrazovni sistem u našim školama.

Također je ova borba s pandemijom korona virusa i prilika da se u naš školski sistem uvedu i uključe posebne **asistne** tehnologije za djecu sa teškoćama u razvoju, što je put da se stvori još humaniji i moderniji način rada u obrazovanju i vaspitanju. Neophodno je da se identifikuju i postave prioritete, poput nabavke opreme kao što su internet paketi, tableti i bolji razvoj softverskih rješenja za online nastavu i da se tako unaprijedi svakodnevno učenje i usavršavanje, edukacije, kako za menadžmente škola, nastavnike, učenike i roditelje, tako i u svrhu unaprijeđenja cjelokupnog procesa učenja i rada u školama i online.

3. Šta treba raditi ako se škole ponovo zatvore?

Pošto se pojavio novi talas virusa Covid 19, može se desiti da se škole ponovo moraju zatvoriti, na kraći ili duži period. To će sa sobom ponovo donijeti duboke i dalekosežne posljedice i ostaviti neizbrisive tragove, prije svega kod učenika, nastavnog osoblja, roditelja i u cijeloj zajednici. To bi ponovo zaustavilo mogućnost da se realizuju nastavni planovi i programi, da učenici zaostaju u učenju, praćenju redovne nastave i da se prekine normalna komunikacija djece u školskim klupama.

Također se može desiti da određen broj učenika i napusti redovno školovanje zbog loše materijalne situacije i drugih problema u porodici. Naše školstvo je imalo brojne nedostatke i probleme u efikasnoj realizaciji školskih programa i prije pandemije, a to je pokazao Program međunarodne procjene učeničkih znanja i postignuća/PISA test iz 2018. godine. On je pokazao da više od 50 % testiranih učenika u BiH ne postiže u toku učenja u školi ni minimalni nivo pismenosti i funkcionalnog znanja iz jezika, prirodnih nauka i matematike. Sada u vrijeme pandemije korona virusa bi se taj procenat mogao povećati zbog dodatnog produbljivanja problema u našim školama. Isto tako bi se mogao povećati broj djece koja mogu napustiti školu zbog siromaštva, teškog života u ruralnim sredinama kao i zbog poteškoća u razvoju.

Ako se škole ponovo zatvore, to bi u velikoj mjeri onemogućilo i rad brojnih, drugih ustanova koje pružaju usluge očuvanja i zaštite mentalnog zdravlja djece, u prvom redu, rad pedagoga, psihologa, socijalnih službi. Time bi se smanjila i fizička sigurnost, druženje i normalna komunikacija među vršnjacima, a istovremeno bi više bili izloženi fizičkom, mentalnom, emocionalnom pa i seksualnom iskorištavanju i zlostavljanju. Treba posebno istaknuti da djeca koja ne pohađaju redovno školu, koja ne steknu određena znanja i diplome u budućnosti imaju povećan rizik od cjeloživotnog siromaštva, nemogućnost očuvanja zdravlja, imaju kraći životni vijek i slabiji kvalitet života.

4. Šta treba preduzeti da se škole ne zatvore u vrijeme pandemije?

1. Prije svega treba napraviti potpuno novu strategiju za rad u školama i poboljšati cjelokupan vaspitno obrazovni, psihološki, sociološki i zdravstveni sistem rada s učenicima. Treba napraviti puno povoljnije, efikasnije i funkcionalnije nastavne planove i programe, u svrhu boljeg rada s učenicima, prilagođavanja njihovim potrebama, afinitetima, talentima i zanimanjem koje će izabrati u budućnosti. Neophodno je da se naprave i pedagoški timovi za sve učenike, a posebno za one koji nisu u stanju pratiti nastavu, koji zaostaju u razvoju i kojima bi stalno bili na usluzi za svaku njihovu potrebu i problem tokom boravka u školi ili online.

2. Neophodno je unaprijediti i inovirati metodologije rada u realizaciji nastavnih planova i programa i tako promovisati lakše, korisnije i funkcionalnije učenje u školama. Na taj način bi nastavno gradivo bilo lakše, interesantnije i korisnije za kvalitet života, transmisiju, tranziciju i povezivanje svih ranije stečenih znanja. Također se treba adekvatno prilagoditi uzrastu djece i njihovim mogućnostima još od predškolskog uzrasta i onome što su naučili u porodici i vrtićima;

- a) tako djeca od pete godine života ne mogu dosta toga spoznati i naučiti, ali mogu steći neke bolje vještine, navike i pokazati svoje afinitete i talente
- b) djeca od 10 godina već imaju dobro razvijene čitalačke i numeričke sposobnosti i vještine i treba im puno saradnje i pomoći da povezuju ranije stečena znanja i sposobnosti učenja
- c) dijete od 15 godina već posjeduje sve neophodne vještine i sposobnosti za učenje, rad i cjelokupno praćenje nastavnog procesa i primjenu svih prethodnih znanja.

3. Uz realizaciju nastavnih planova i programa, neophodno je svakodnevno pratiti, detektovati i realizovati sve zdravstvene, psihosomatske i pedagoške potrebe učenika.

4. Svaki slobodan trenutak u vaspitno obrazovnom radu treba koristiti za čitanje, pisanje, računanje i usavršavanje kroz korisne i pozitivne sadržaje iz stručne literature, interneta i raznih drugih stručnih sadržaja.

Zaključak: Najbitniji dio obrazovanja su ljudi

Iako analize pokazuju da je korona kriza uticala na to da sve veći broj građana mnogo više posvećuje pažnju vlastitom zdravlju, paralelno sa tim su na vidjelo izašle sve manjkavosti kvaliteta života u porodici kao i javnog sektora, sa posebnim fokusom na obrazovni i zdravstveni sistem. I ranije slične krize su dovodile do strukturalnih promjena koje su uspostavile novu paradigmu. Korona kriza će primorati vlade da investiraju u javno zdravlje, nauku, obrazovanje i odgoj. Tome će doprinijeti i posljedice klimatskih promjena koje će zahtijevati dodatna ulaganja države u saniranja i preventivna djelovanja i ekološke projekte.

Razvijene države svijeta čije se ekonomije temelje na znanju već odavno su shvatile da su ekonomija, obrazovanje i zdravstvo veoma važni za razvoj i napredak društva. Te države se prilagođavaju potrebama ekonomskog rasta i razvoja, stvaraju pogodno tlo za bolju integraciju znanja, vještina i inovacija i što je najvažnije, investiraju u nove ideje i prosperitet mladih ljudi. Te države su shvatile da ulaganje u obrazovanje nije potrošnja, već investiranje za budućnost. To predstavlja najbolji način za osiguranje ekonomskog razvoja i perspektivnije budućnosti jedne države. Kroz obrazovni proces možemo usmjeriti mlade na pravi put i ukazati na vrijednosti, ali i brojne opasnosti koje nosi život.

Drugačije rečeno, obrazovanje kao najvažnija društvena aktivnost pomaže mlade ljude da na najbolji način iskoriste svoje raspoložive resurse i realizuje svoje ideje. Nekada su ti resursi novac, nekad znanje, vrijeme, a najveća vrijednost su to ljudi sa kojima treba sarađivati i razmjenjivati znanje i ideje. Dakle, obrazovanje treba mlade ljude da nauči da u društvu većinu ljudi u prvom redu zanima sopstveni interes, a ne interes društva. Na taj način oni kombinuju potencijale koje imaju, ostvaruju vlastiti interes i time doprinose društvu, često na mnogo bolji način nego kad bi zaista htjeli da ga unaprijede.

Kako to? Jednostavno, nakon završenog obrazovanja svaka osoba koristi svoje znanje i potencijale radeći ono za što se školovala, što najbolje zna i najviše voli. Tako npr. osoba koja postane nastavnik u školi i koja radi svoj posao najbolje što može, ne doprinosi samo sebi kao pojedincu zarađujući novac za život, već doprinosi društvu u cjelini, jer obrazuje mnoge generacije mladih ljudi, prenoseći im svoje znanje i iskustvo.

Tako je i sa novinarima koji obavještavaju javnost o bitnim pitanjima, lekarima koji liječe ljude, pravnicima koji tumače zakone, automehaničarima koji popravljaju auta, trgovcima koji nasmijani dočekuju kupce... i svima ostalima koji rade svoj posao. Dakle, obrazovanje nas uči i tome da svojim djelovanjem ne samo da ne nanosimo štetu nikome, već da ostvarujući vlastiti interes donosimo korist sebi, porodici i cjelokupnom društvu. Obrazovanje nas uči da najvažniji dio društva ne čine fabrike, zgrade, putevi, planine, niti rijeke, već ljudi kao najvažniji i najvrijedniji resurs za svakog čovjeka.

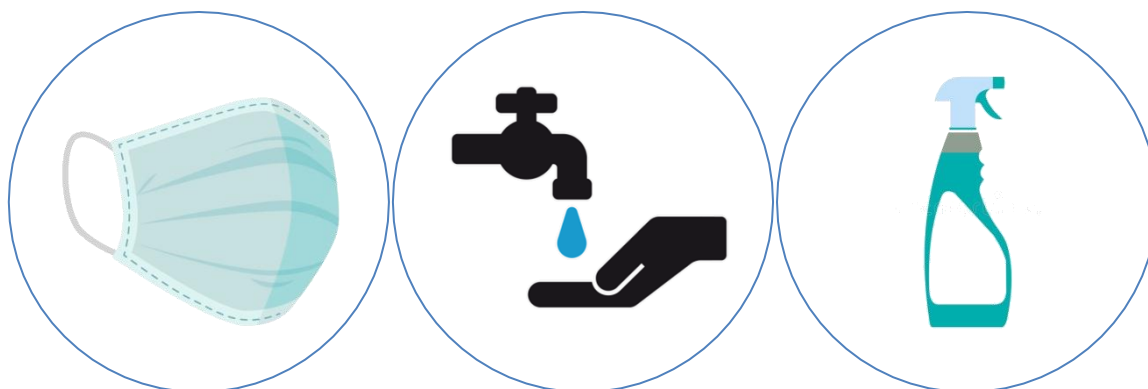
Pojmovi koje možda do sada niste znali

PISA - Programme for International Student Assessment – Program za međunarodno testiranje učenika. Međunarodni program procjene učeničkih postignuća je istraživanje koje se sprovodi na svake tri godine, sa ciljem evaluacije obrazovnih sistema zemalja širom svijeta, testiranjem znanja i sposobnosti petnaestogodišnjih učenika.

Tvorac ovog projekta je OECD (Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj, eng. Organisation for Economic Cooperation and Development). Krajem 90-tih godina 20. vijeka zemlje članice OECD-a odlučile su se na ideju da sprovedu istraživanje koje bi za cilj imalo da utvrdi i jasno pokaže da li su petnaestogodišnjaci širom svijeta stekli ključne vještine i znanja, koje su od suštinskog značaja za aktivno učešće i uspjeh u modernom društvu i suočavanje sa izazovima 21. vijeka. Za uzorak su izabrani petnaestogodišnjaci, jer najveći broj djece ovog uzrasta završava osnovno (i obavezno) obrazovanje u većini zemalja.

Centralni koncept PISA projekta je pismenost koja se ispituje u tri različita domena: matematici, čitanju i prirodnim naukama. Fokus PISA testa rotira se na svake 3 godine i fokusira na jednu od 3 pomenute oblasti.

Asistivna tehnologija - Prema Cook i Polgar (2015) američko zakonodavstvo definiše asistivne tehnologije kao bilo koji predmet, opremu ili sustav proizvoda, bilo da je nabavljen komercijalno, modificirano ili prilagođeno, koji doprinosi poticanju, održavanju ili poboljšanju funkcionalnih vještina osoba s teškoćama. Hersh-ovu i Johnson-ovu definiciju koja uključuje proizvode, modifikaciju okoline te usluge i postupke koji omogućuju pristup i upotrebu tih proizvoda osobama s teškoćama.

O Nevladinoj organizaciji Centar za obrazovanje razvoj i afirmaciju (NVO CEORA)

Nevladina organizacija Centar za obrazovanje razvoj i afirmaciju (NVO CEORA) je nevladina i nestranačka organizacija osnovana u mjesecu julu 2019. godine. Realizuje projekte iz slijedećih oblasti: odgoj, obrazovanje, ekologija i ekonomija.

Misija NVO CEORA – razvijanje i zagovaranje operativnih i strateških rješenja u pravcu kontinuiranog jačanja ljudskih potencijala u BiH.

Naša **vizija** jeste Bosna i Hercegovina kao društvo znanja, duhovnog i materijalnog blagostanja i građana koji su osposobljeni da učestvuju u svim procesima društvenog života. Da bi ostvarila postavljenu viziju i misiju Nevladina organizacija Centar za obrazovanje razvoj i afirmaciju NVO CEORA djelujući u skladu sa svojim vrijednostima postavila je slijedeće ciljeve:

- Djelovanje i rad u pravcu edukacije stanovništva u različitim oblastima, kao što su odgoj i obrazovanje za održivi razvoj, očuvanje zdravlja, zdravi načini života, pravilna ishrana, očuvanje prirode, jačanje porodice, opća kultura, bonton, demokratija društveni i ekonomski razvoj, poduzetništvo, razvoj poslovnih vještina,
- Razvoj i promovisanje odgoja i obrazovanja, cjeloživotnog učenja, izvaninstitucionalnog odgoja i obrazovanja, podsticanje kreativnosti i stvaralaštva,
- Promovisanje mira i izgradnje mira, volonterstva, društvene solidarnosti i dobrog upravljanja,
- Razvoj civilnog društva,
- Zalaganje za podizanje i razvijanje ekološke svijesti i zalaganje za zaštitu životne sredine,
- Razvoj lokalne zajednice,
- Promocija tolerancije,
- Promocija ravnopravnosti spolova,
- Borba protiv svih vidova diskriminacije,
- Podrška inicijativama koje vode ka ekološkom, društvenom i općem razvoju zajednice,
- Promovisanje saradnje između sva tri sektora društva: javne uprave, poslovnog sektora i neprofitnog sektora,
- Društvena kohezija, integracija i društveno uključivanje svih građana,
- Animiranje građana da učestvuju u društvenom životu,
- Fokusiranje rada na programe, inicijative i kampanje s ciljem promovisanja principa održivog razvoja i zdravog okoliša,
- Rad na poboljšanju komunikacije između organizacija civilnog društva i - uspostavi uspješnih modela saradnje,
- Internacionalizacija ideja i projekata kojima se NVO CEORA bavi, naročito saradnja sa srodnim nevladinim organizacijama i projektima u svijetu.

Web stranica: www.ceora.ba
E-mail: info@ceora.ba
Facebook: NVO CEORA
YouTube: NVO CEORA
Gračanica, Bosna i Hercegovina